EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 9.6.2010
COM(2010) 296 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Jauns stimuls Eiropas sadarbībai profesionālās izglītības un apmācības jomā, lai atbalstītu stratēģiju *Eiropa 2020*

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Jauns stimuls Eiropas sadarbībai profesionālās izglītības un apmācības jomā lai atbalstītu stratēģiju *Eiropa 2020*

1. IEVADS

Cilvēkkapitāla kvalitāte ir būtisks Eiropas panākumu faktors. Stratēģijā *Eiropa 2020*[1] liela uzmanība ir pievērsta izglītībai un apmācībai, lai veicinātu "gudru, ilgtspējīgu un integrējošu izaugsmi". Šis paziņojums ir atbilde uz stratēģijā *Eiropa 2020* pausto aicinājumu uzlabot profesionālās izglītības un apmācības (PIA) pievilcīgumu, un tajā norādīts PIA potenciāls attiecībā uz pamatiniciatīvām "Jaunu prasmju un darbavietu programma" un "Jaunatne kustībā", tostarp attiecībā uz tās jauniešu nodarbinātības sistēmu.

PIA lomai ir jābūt divējādai — tai jāpalīdz risināt Eiropas pašreizējās un nākotnes vajadzības pēc prasmēm, vienlaikus mazinot sociālās sekas un atvieglojot krīzes pārvarēšanu. Abos šajos savstarpēji saistītajos jautājumos nepieciešamas steidzamas reformas. Jautājums par labāku prasmju[2] pilnveidošanu Eiropā ir pat vēl steidzamāk risināms, ņemot vērā pasaules mēroga konkurenci par talantīgu darbinieku piesaisti, kā arī izglītības un apmācības sistēmu straujo attīstību tādās jaunās tirgus ekonomikas valstīs kā Ķīna, Brazīlija vai Indija.

Prognozes par nākotnē vajadzīgajām prasmēm, liecina, ka līdz 2020. gadam palielināsies pieprasījums pēc vidēja un augsta līmeņa kvalifikācijas[3]. Ražojumu un procesu nepārtraukta, IKT virzīta attīstība, ko papildina vajadzība pēc ekonomikas ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni, kā arī sabiedrības novecošana, nozīmē to, ka darbavietas un sociālās struktūras mainīsies un tāpēc izglītība un apmācība, tostarp PIA, ir attiecīgi jāpielāgo. **Sākotnējai profesionālajai izglītībai un apmācībai (SPIA)** ir jāsniedz jaunajiem audzēkņiem tādas prasmes, kas ir tiešā saistībā ar mainīgo darba tirgu, piemēram, e-prasmes[4], un augsti attīstītas pamatprasmes[5], piemēram, digitālo līdzekļu un plašsaziņas līdzekļu lietošanas prasmju apguve, lai apgūtu digitālās prasmes[6]. SPIA ir īpaša loma, risinot Eiropas jauniešu augsto bezdarba līmeni. Turklāt, tā kā pārmaiņas karjerā un profesijā pusmūža vecumā ieviesīs izmaiņas tradicionālajā mūža secībā "mācības-darbs-pensionēšanās", pieaugušajiem jābūt iespējai atjaunināt savas prasmes un kompetences, izmantojot **profesionālo tālākizglītību un apmācību (PTIA)**. Nesenajā ekspertu ziņojumā "Jaunas prasmes jaunām darbavietām"[7] ietverta virkne ieteikumu saistībā ar PIA sistēmu abām daļām.

---

1 COM(2010) 2020.

2 Termins "prasme" ietver zināšanas, prasmes un kompetences, kā noteikts Eiropas Kvalifikāciju sistēmā.

3 Saskaņā ar *Cedefop* 2010. gada februārī sniegtajam prognozēm par nākotnē (līdz 2020. gadam) vajadzīgajām prasmēm ES būs 15,6 miljoni jaunu darbavietu augstskolu absolventiem un 3,7 miljoni jaunu darbavietu vidusskolu absolventiem. Turpretī par 12 miljoniem samazināsies darbavietu skaits personām, kuras nav kvalificētas vai kurām ir zems kvalifikācijas līmenis.

4 COM(2007) 496, "e-Skills for the 21st Century" ("e-prasmes 21. gadsimtam"). Tiek prognozēts, ka piecu gadu laikā 90 % darbavietu būs nepieciešamas IKT prasmes (*IDC*, 2009).

5 OV L 394, 30.12.2006., 10. lpp., Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikums par pamatprasmēm mūžizglītībā.

6 COM(2010) 245 "Digitālā programma Eiropai".

7 COM(2008) 868 un ekspertu grupas ziņojums "Jaunas prasmes jaunām darba vietām" (2010).

PIA pienākums ir arī risināt plašākas sabiedrības problēmas, jo īpaši veicināt sociālo integrāciju. Ļoti svarīgi ir nodrošināt iespēju visiem cilvēkiem darbaspējīgā vecumā piedalīties ekonomikas un sociālajā dzīvē, izmantojot pieejamas un vienlīdzīgas apmācības iespējas.

"Zaļā" politika ekonomikas jomā rada jaunas darbavietas un līdz ar to ir nepieciešamas jaunas prasmes. PIA sistēmas ir jāpielāgo, lai nodrošinātu iespējas darbaspēkam pielāgot savas prasmes darba tirgus vajadzībām ekoloģiski ilgtspējīgā ekonomikā, kuras pamatā ir uz kompetencēm balstītas apmācības pieejas.

PIA Eiropā aptver dažādas valsts sistēmas, kuras sakņojas attiecīgo valstu īpašajā ekonomikas un sociālajā vidē. Sākotnējā profesionālā izglītība un apmācība parasti ir daļa no vidējās izglītības[8], taču daudzās valstīs tā ietver arī augstākās izglītības līmeni (proti, "tehniskās mācību iestādes", "lietišķo zinātņu augstskolas" vai "arodkoledžas")[9]. PTIA aptver virkni profesionālas ievirzes apmācības programmu, ko piedāvā dažādi apmācības pakalpojumu sniedzēji. SPIA tiek organizēta salīdzinoši reglamentētu sistēmu ietvaros, turpretī PTIA bieži vien nav reglamentēta. Kopīgs šīm abām jomām ir tas, ka tajās ir sastopamas problēmas un tās ir jāmodernizē.

Līguma par Eiropas Savienības darbību 166. pantā noteikts, ka "*Savienība īsteno arodmācību politiku, kas atbalsta un papildina dalībvalstu rīcību...*". 2002. gadā uzsāktajā Kopenhāgenas procesā[10] dalībvalstīm ir sniegts atbalsts PIA sistēmu modernizēšanai. Tas ir veicinājis uz mācību rezultātiem balstītas pieejas izveidi, mūžizglītības perspektīvu un palīdzējis izstrādāt kopīgus atsauces instrumentus (*Europass*, Eiropas Kvalifikāciju sistēma (EKS), Eiropas kredītpunktu pārneses sistēma profesionālajā izglītībā un apmācībā (*ECVET*) un Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūra profesionālajai izglītībai un apmācībai (*EQAVET*)).

Par PIA jomu atbildīgie ES ministri, Eiropas sociālie partneri un Eiropas Komisija 2010. gada decembrī pārskatīs prioritātes saskaņā ar Kopenhāgenas procesu. Tāpēc šā paziņojuma mērķis ir piedāvāt redzējumu attiecībā uz PIA nākotni. Paziņojuma pamatā ir stratēģija *Eiropa 2020,* kurā tas sniedz ieguldījumu, un stratēģiskā sistēma Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā līdz 2020. gadam[11]. Tajā arī ņemta vērā ES atjaunināta sociālā programma[12] un ES stratēģija jaunatnei[13].

2. JAUNS STIMULS PIA JOMĀ

Līdz 2020. gadam profesionālajai izglītībai un apmācībai Eiropā jāveicina gan izcilība, gan vienlīdzība ES mūžizglītības sistēmās un tādējādi jāsekmē stratēģijas Eiropa 2020 *mērķi attiecībā uz gudru un integrējošu izaugsmi, izmantojot:*

---

8 Vidējā proporcionālā tādu audzēkņu daļa, kuri reģistrējušies PIA vidējās izglītības līmenī (*ISCED* 3. līmenis), ES bija 51,5 % , ņemot vērā ievērojamas atšķirības no 13 % Kiprā līdz 77 % Austrijā.

9 Saskaņā ar Komisijas pētījumu par PIA iespējām ES aptuveni 13% studentu ir reģistrējušies augstākajā PIA un apmēram 10 % strādājošo iedzīvotāju ir ieguvuši diplomu pēc vidusskolas, kas nav augstākās izglītības diploms.

10 http://ec.europa.eu/education/vocational-education/doc1143_en.htm.

11 OV C 119/2, 28.5.2009.

12 COM(2008) 412.

13 COM(2009) 200.

- *SPIA kā pievilcīgu mācīšanās iespēju, kas ir labi pielāgota darba tirgus vajadzībām un sniedz iespējas pārejai uz augstāko izglītību,*
- *viegli pieejamu PTIA cilvēkiem dažādās dzīves situācijās, atvieglojot prasmju pilnveidi un pārmaiņas karjerā,*
- *elastīgas sistēmas, kuru pamatā ir mācību rezultātu, tostarp diplomu, atzīšana un atbalsts individuālām mācību iespējām,*
- *piemērotu atbalstu personām, kuras atrodas nelabvēlīgā situācijā, un*
- *pārrobežu mobilitāti, kas ir neatņemama PIA prakses daļa.*

Šajā nodaļā ir izklāstīti galvenie elementi, kuri būtu jāņem vērā, atsākot Kopenhāgenas procesu. Tās pamatā ir četras prioritātes stratēģiskajā sistēmā Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā līdz 2020. gadam — mūžizglītība un mobilitāte, kvalitāte un efektivitāte, vienlīdzība un aktīvs pilsoniskums, kā arī inovācija, radošums un uzņēmējdarbība. Šajā nodaļā ietverts arī starptautiskās sadarbības aspekts PIA jomā.

2.1. PIA būtiskā nozīme mūžizglītībā un mobilitātē

Tā kā Eiropas iedzīvotāju struktūra mainās un profesionālās orientācijas pārmaiņas karjeras vidusposmā kļūst aizvien biežākas, palielinās vajadzība pēc pastāvīgas prasmju atjaunināšanas, un līdz ar to pieaug PTIA relatīvais nozīmīgums. Tādēļ jāuzlabo piekļuve apmācības iespējām dažādos līmeņos; tas var nozīmēt, ka būtiski mainās PIA organizēšanas, sniegšanas un finansēšanas veidi, termiņi un atbildības jomas).

Elastīga piekļuve apmācībai un kvalifikācijai

Šķiet, ka nepieciešama elastīgāka pieeja mācību rezultātu iegūšanas un novērtēšanas kārtībai, kā arī to lomai kvalifikācijas ieguvē.

Darba devēju loma PTIA nodrošināšanas jomā palielinās, un, paātrinoties pārmaiņām, viņu pienākums ir sniegt saviem darbiniekiem intensīvas apmācības iespējas. Tradicionālajiem sākotnējās apmācības sniedzējiem, piemēram, PIA iestādēm vajadzētu ieviest elastīgas PTIA programmas ar plašu izvēļu klāstu, kas paredzētas neviendabīgām audzēkņu grupām. Augstākās izglītības iestādēm, iespējams, būs jāpaplašina PTIA piedāvājums, sniedzot uz klientu orientētu apmācību, kas pielāgota darba ņēmēju un darba devēju vajadzībām, jo īpaši mazo un mikrouzņēmumu vajadzībām. Elastīga piekļuve apmācībai būs jāapvieno ar elastīgu darba organizāciju un elastīgiem darba tirgus pasākumiem. Īpašs uzdevums būs līdzsvarot darbu, mācības un ģimenes dzīvi, lai palielinātu sieviešu līdzdalību.

Neformālās un neoficiālās izglītības atzīšana[14] cilvēkiem sniedz iespējas uzlabot prasmes un atgriezties darba tirgū. Uz rezultātiem balstītas pieejas pieņemšana, ko veicina EKS un *ECVET*, attiecībā uz profesionālo kvalifikāciju ir būtiska, lai panāktu tās iekļaušanu visās izglītības un apmācības sistēmas daļās.

[14] Eiropas vadlīnijas neformālās un neoficiālās izglītības atzīšanai (*Cedefop 2009*) ir tiešs Kopenhāgenas procesa rezultāts.

Vispārējai prasmju uzlabošanas tendencei ir ietekme uz saikni starp PIA un augstāko izglītību. Lai sasniegtu stratēģijas *Eiropa 2020* pamatmērķi palielināt augstskolu absolventu īpatsvaru līdz 40 %, jānodrošina patiešām pieejamas iespējas pārejai no PIA uz augstāko izglītību, kā arī vairāk jāatbalsta augstākā profesionālā izglītība un apmācība. EKS minētās visaptverošās valsts kvalifikācijas sistēmas palīdzēs nodrošināt mijiedarbību starp PIA un augstāko izglītību: augstākā līmeņa kvalifikācijas sistēmām jāattiecas uz abām nozarēm, veidojot spēcīgu konverģenci starp Eiropas kredītpunktu uzkrāšanas un pārneses sistēmu (*ECTS)* un Eiropas kredītpunktu pārneses sistēmu profesionālajā izglītībā un apmācībā (*ECVET*).

Mūžizglītības iespējas gan sākotnējā, gan tālākizglītības PIA ir jāpapildina ar profesionālās orientācijas un konsultāciju pakalpojumiem, lai atvieglinātu pāreju no mācībām uz darba dzīvi, kā arī pāreju no vienas darbavietas uz citu. Valsts nodarbinātības dienestu sniegtajiem profesionālās orientācijas norādījumiem jābūt labi saskaņotiem ar norādījumiem, ko sniedz izglītības un apmācības sistēmās. Gan jauniešiem, gan pieaugušajiem jānodrošina iespējas sekmīgi īstenot pārmaiņas, attīstot karjeras vadības prasmes[15]. Orientācijas norādījumos no "novērtēšanas" pieejas vajadzētu pāriet uz "pamēģināšanas" pieeju, sniedzot jauniešiem iespēju iepazīties ar dažādām profesijām un karjeras iespējām. Īpaša uzmanība jāpievērš jautājumam par dzimumu līdztiesību, lai mudinātu jauniešus izvēlēties profesijas, neietekmējoties no tradicionālajiem pieņēmumiem par vīriešu vai sieviešu profesijām.

Stratēģiska pieeja mobilitātei PIA jomā

Steidzams šķiet jautājums par starpvalstu mobilitātes palielināšanu mācību mērķiem PIA jomā, jo īpaši attiecībā uz mācekļiem sākotnējās profesionālās apmācības jomā. Mobilitāte var palīdzēt pārvarēt valodu barjeras, kā arī stiprināt pašapziņu, palielināt pielāgošanās spējas, atbildības sajūtu, nodarbinātības iespējas un starpkultūru prasmes. Stratēģijā *Eiropa 2020* un tās iniciatīvā *Jaunatne kustībā* uzsvērts mācību mobilitātes nozīmīgums un ierosināts padarīt mobilitātes priekšrocības plašāk pieejamas visiem jauniešiem. Šajā nolūkā jāpēta jaunas novatoriskas pieejas, lai uzlabotu mobilitāti PIA jomā, jo īpaši attiecībā uz mācekļiem.

Studiju vai apmācības laikam citās valstīs jākļūst par normālu profesionālās apmācības daļu gan audzēkņiem, gan PIA speciālistiem. Šajā kontekstā svešvalodu apmācības iekļaušana PIA programmās ir īpaši svarīga. Mobilitātes laikā gūtās mācību pieredzes atzīšana ir jānodrošina, izmantojot *ECVET*. Īpaša problēma attiecībā uz mācību praksi uzņēmumos ir uzņēmumu, parasti MVU, līdzdalība šajā procesā. Šajā nolūkā, pamatojoties uz izmēģinājuma projekta *Mobilitāte mācekļiem* rezultātiem, jāizveido piemērotas mobilitātes atbalsta struktūras, ko vadītu kompetentu ieinteresēto personu tīkli PIA jomā. Lai papildinātu fizisko mobilitāti, ir jāveicina "virtuālā mobilitāte", izmantojot IKT (e-mācības). Ņemot vērā īpašas PIA jomā pastāvošas problēmas, ierosinātajam atsauces kritērijam mobilitātes jomā, kas izstrādāts, izmantojot atvērto koordinācijas metodi (*OMC)* izglītībai un apmācībai, jānosaka vērienīgi mērķi konkrēti PIA.

Lai modernizētu PIA sistēmas mūžizglītības un mobilitātes mērķiem, būs nepieciešama visu ieinteresēto personu aktīva līdzdalība un iesaiste. Publiskām iestādēm visos līmeņos ir atšķirīgas, taču ļoti svarīgas lomas. Jāatbalsta sociālo partneru līdzdalība apmācības organizēšanā, nodrošināšanā un finansēšanā, kā arī tiem aktīvi jādarbojas, lai veicinātu un atvieglotu mobilitāti. Jāmotivē personas iesaistīties mobilitātē un mūžizglītībā, izmantojot

[15] OV C 319, 13.12.2008., 4.-7. lpp.

efektīvus un ilgtspējīgus finansēšanas instrumentus un shēmas (piemēram, studiju kuponus, individuālos mācību kontus, mācību līdzekļus un citus).

PIA galvenajām darbībām, atbalstot mūžizglītību un mobilitāti, jābūt vērstām uz:

- *elastīgu programmu izveidi ar plašu izvēļu klāstu, lai palielinātu piekļuvi darba devēju, tradicionālo apmācības sniedzēju un augstākās izglītības iestāžu piedāvātajai profesionālajai tālākizglītībai un apmācībai, to papildinot ar attiecīgiem finansiāliem stimuliem;*
- *pilnībā pieejamu iespēju nodrošināšanu pārejai no PIA uz augstāko izglītību un augstākās profesionālās izglītības un apmācības programmu izstrādi;*
- *augstu neformālās un neoficiālās izglītības atzīšanas līmeni;*
- *integrētu profesionālās orientācijas un konsultāciju pakalpojumu sniegšanu, lai atvieglotu pāreju, kā arī izglītības un karjeras izvēli;*
- *regulāru EKS,* ECVET *un* Europass *izmantošanu līdz 2020. gadam kvalifikāciju pārredzamības un mācību rezultātu pārnešanas nolūkā;*
- *starpvalstu mobilitātes stratēģijām PIA pakalpojumu sniedzēju līmenī, kuras veicina ar piemērotām mobilitātes atbalsta struktūrām.*

2.2. PIA pievilcīguma un izcilības palielināšana, uzlabojot kvalitāti un efektivitāti

PIA pievilcīgums un izcilība ir atkarīga no dažādiem faktoriem. Raugoties no atsevišķas personas viedokļa, PIA pievilcīgums ir atkarīgs no īstermiņa un ilgtermiņa rezultātiem saistībā ar atvieglotu pāreju no skolas uz darba dzīvi, pieprasījumu pēc konkrētām profesijām[16], algu līmeni un karjeras iespējām. No vispārējā viedokļa PIA pievilcīgums ir atkarīgs no tās kvalitātes un efektivitātes, skolotāju un pasniedzēju augsta sagatavotības līmeņa, atbilstības darba tirgus vajadzībām un konkrētām iespējām, ko tā paver uz turpmāku izglītību, tostarp augstāko izglītību.

Īstenot kvalitātes nodrošināšanu PIA jomā

Lai gan kvalitātes nodrošināšanas nozīme ir vispārēji atzīta, šķiet, ka PIA jomā kvalitātes nodrošināšanas politika un "kvalitātes kultūra" vēl nav izveidota. Nesen pieņemtajā Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūrā (*EQAVET*) izklāstīta **kvalitātes** programma gan attiecībā uz SPIA, gan PTIA. Tas palielina caurredzamību un palīdz veidot savstarpēju uzticību starp valstu PIA sistēmām. Eiropas līmenī sadarbība starp kvalitātes nodrošināšanas valsts atsauces punktiem (*QANRP*) tiks nodrošināta, izmantojot *EQAVET* tīklu. Valsts līmenī būs vajadzīgi pasākumi, lai izveidotu kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, tostarp atbalsta darbības apmācības pakalpojumu sniedzējiem, lai nodrošinātu īstenošanu un iesaisti visos līmeņos.

Pārmaiņas skolotāju un pasniedzēju lomās

[16] Saskaņā ar *Manpower* "Hot jobs 2009" analīzes rezultātiem pašlaik tiek ziņots par prasmju trūkumu galvenokārt tradicionālajās amatniecības profesijās (namdari, metinātāji, santehniķi).

Skolotājiem un pasniedzējiem ir būtiska loma PIA modernizēšanā, īpaši vēršot uzmanību uz viņu darbā pieņemšanas kārtību, profesionālo izaugsmi un statusu sabiedrībā. Kā norādīts šajā paziņojumā, nākotnē notiks daudz pārmaiņu, radot jaunus izaicinājumus gan skolotājiem, gan pasniedzējiem PIA jomā[17], ietverot jaunas pedagoģijas metodes, jaunu programmu izstrādi, kvalitātes nodrošināšanu, vadību un administratīvos uzdevumus.

Attiecībā uz skolotāju un pasniedzēju lomām ir vērojuma konverģence: profesionālās jomas pasniedzējam būs nepieciešamas lielākas pedagoģiskās kompetences, un tam būs jāuzņemas arī atbalstītāja un padomdevēja loma; savukārt skolotājam mācību iestādē līdzīgi kā pasniedzējam būs nepieciešama laba darba prakses izpratne. Šī konverģence jāatspoguļo darbā pieņemšanas un nepārtrauktas prasmju un kompetenču pilnveidošanas politikā, ko jāapstiprina un kam jāietekmē pedagogu profesionālā situācija.

Profesionālā izcilība apvienojumā ar augsti attīstītām pamatprasmēm

Pievēršanās pamatprasmēm ir prioritārs jautājums arī profesionālajā izglītībā un apmācībā[18]. Pamatprasmes ir pamatā mūžizglītībai un panākumiem personu karjerā un profesionālajā dzīvē. Pamatprasmju pilnveidošana ir jāturpina arī pēc obligātās izglītības iegūšanas gan SPIA, gan PTIA jomā. Vienlaicīgi straujas izmaiņas tehnoloģiju jomā rada nepieciešamību pastāvīgi uzlabot "tehniskās" profesionālās/amata prasmes[19]. Uzdevums ir panākt augsta līmeņa profesionālo prasmju un pamatprasmju vislabāko iespējamo apvienojumu.

Lai maksimāli uzlabotu PIA nodrošināšanas atbilstību darba tirgus vajadzībām, jāveicina dažāda veida uz darbu balstītu mācību izmantošana. Pētījumi liecina, ka agrīnā darba dzīves posmā uz darbu balstītas mācības parasti palielina nodarbinātības iespējas. Uz darbu balstītas mācības arī veicina uz mācību rezultātiem balstītas pieejas izmantošanu PIA jomā, virzoties uz tādu izglītību, kvalifikācijām un novērtējumiem, kas ir balstīti uz kompetencēm (prasmju demonstrēšana). Tādēļ jāmudina darba devēji palielināt mācību prakšu un stažēšanās iespēju piedāvājumu.

Efektivitāte un atbilstība darba tirgus vajadzībām, izmantojot partnerības

Kā uzsvērts stratēģijā *Eiropa 2020*, **efektīvas** un darba tirgus vajadzībām atbilstošas PIA izveides priekšnoteikums ir partnerība starp ieinteresētajām personām PIA jomā un jo īpaši sociālo partneru iesaiste PIA izstrādē, organizācijā, sniegšanā un finansēšanā. Daudzās valstīs šīs partnerattiecības tiek īstenotas prasmju padomju[20] veidā, kuras ir iesaistītas darba tirgu uzraudzībā, prasmju aprakstu, mācību programmu, sertifikācijas izveidē un citās darbībās. Eiropas izmēģinājuma nozaru padomēm darba un prasmju jautājumos, kuru darbību plānots uzsākt 2011. gadā, ir jāizplata informācija un labākā prakse par tendencēm šajā jomā[21].

---

17 *Cedefop*, Somijas valsts izglītības padome (2009): *Competence Framework for VET professions* (Prasmju sistēma PIA profesijās).

18 (atsauce jāpapildina) Padomes secinājumi (11.5.2010.) par prasmēm, atbalstot mūžizglītību un iniciatīvu "Jaunas prasmes jaunām darba vietām".

19 ES attīstību bremzē IKT prasmju trūkums, un, iespējams, Eiropai trūks prasmju, lai līdz 2015. gadam aizpildītu 700 000 darbavietu IT jomā — COM(2010) 245, 2.6. nodaļa, "Eiropas digitalizācijas programma".

20 Komisijas pētījums par nozares padomēm nodarbinātības jomā un prasmēm ES līmenī.

21 Lai atspoguļotu MVU vajadzības, Komisija ir uzsākusi pētījumu par nākotnes vajadzībām pēc prasmēm mikrouzņēmumos un amatniecības (veida) uzņēmumos līdz 2020. gadam.

PIA atbilstību darba tirgus vajadzībām var uzlabot, izstrādājot turpmākas plānošanas instrumentus, kas paredzēti prasmju un darbavietu saskaņošanai[22]. Pamatojoties uz šādu saskaņošanu, PIA sniedzējiem sadarbībā ar vietējā darba tirgus pārstāvjiem būtu jābūt iespējai pielāgot mācību programmas, tajās ņemot vērā kvalificēta darbaspēka ar attiecīgām prasmēm trūkumu vai pārpalikumu, prasmju nepilnības vai novecošanos. Ir jāuzlabo metodes, lai sekmētu plānošanas rīku saskaņotību un salīdzināmību, kā arī jāizstrādā kopīga prasmju, kompetenču un profesiju klasifikācijas sistēma, kas ir balstīta uz mācību rezultātiem.

Galvenajām darbībām, lai uzlabotu SPIA un PTIA kvalitāti un efektivitāti, jābūt vērstām uz:

- *kvalitātes nodrošināšanas sistēmas īstenošanu valsts līmenī, kā ieteikts EQAVET ietvarstruktūrā;*
- *kompetenču sistēmu izstrādi skolotājiem un pasniedzējiem sākotnējās un tālākās profesionālās izglītības un apmācības jomā;*
- *darba tirgus vajadzībām atbilstošu, augsta līmeņa profesionālo prasmju sniegšanu darbaspēkam, plašāk izmantojot dažādus uz darbu balstītu mācību veidus;*
- *pamatprasmju pilnveidošanas uzlabošanu, lai nodrošinātu audzēkņu un darbinieku pielāgošanās spēju un elastīgumu;*
- *PIA nodrošināšanas pielāgošanu mainīgajām darba tirgus vajadzībām, pamatojoties uz turpmākās plānošanas instrumentiem sadarbībā ar sociālajiem partneriem un valsts nodarbinātības dienestiem.*

2.3. Vienlīdzība un aktīvs pilsoniskums

Izglītībai un apmācībai ir būtiska nozīme, veicinot vienlīdzību, sociālo integrāciju un aktīvu pilsoniskumu. Mazkvalificētu personu, audzēkņu no migrantu ģimenēm, bezdarbnieku un personu ar īpašām izglītības vajadzībām sociālo atstumtību bieži vien izraisa dažādu elementu apvienojums, piemēram, zems oficiālās kvalifikācijas līmenis un nepietiekams pamatprasmju un transversālo prasmju līmenis. Izglītība un apmācība var būt nozīmīgs līdzeklis, lai cīnītos pret sociālo atstumtību; PIA sistēmām ir īpaši svarīga loma[23].

Iekļaujoša PIA integrējošai izaugsmei

Viens no galvenajiem mērķiem stratēģijā *Eiropa 2020* ir priekšlaicīgi mācības pārtraukušu skolēnu īpatsvara samazināšana līdz 10 % gan vispārējā izglītībā, gan PIA. Dažu tādu valstu piemēri, kurās tiek piedāvāta augsta līmeņa apmācība, tostarp mācību prakses shēmas, liecina, ka PIA var sniegt lielas iespējas pāragri mācības pārtraukušajiem audzēkņiem tās atkal atsākt. Uz darbu balstītu mācību izmantošana, kuras notiek ārpus mācību klasēm, pastāvot ciešai saiknei ar vietējo darba tirgu un ietverot neformālo un neoficiālo izglītību, var sniegt pievilcīgu alternatīvu audzēkņiem, kuri ir mazāk orientēti uz teorētiskās izglītības apguvi.

Audzēkņu individuālajām vajadzībām pielāgotai PIA ir būtiska nozīme integrācijas palielināšanā. Apmācības piedāvājums jāpadara elastīgāks un jāpiedāvā mācību moduļi, kā arī

---

22 *Expert Group Report on New Skills for New Jobs* (2010) (Ekspertu grupas ziņojums "Jaunas prasmes jaunām darba vietām").

23 (atsauce jāpapildina) Padomes secinājumi (11.5.2010.) par izglītības un apmācības sociālo dimensiju.

individualizētas mācību iespējas. Šāda pieeja ir daudz efektīvāka tad, ja apmācība ir daļa no galvenās PIA un nav strukturēta kā īpaši kursi mērķgrupām. Tomēr dažu grupu integrācijai, piemēram, invalīdu vai personu no migrantu ģimenēm, var būt vajadzīgs papildu atbalsts, piemēram, neformālās un neoficiālās izglītības atzīšana un īpaši valodu apmācības kursi migrantiem.

Jo pilnīgāk PIA ir integrēta vispārējā izglītības un apmācības sistēmā, jo tai ir lielāka nozīme sociālās vienlīdzības nodrošināšanā. PIA kvalitātes līmeņa paaugstināšana, iespējas pārejai no PIA uz augstāko izglītību un PIA augstākās izglītības programmu uzlabošana var sniegt PIA audzēkņiem lielākas profesionālās perspektīvas un iespējas augšupejošai sociālajai mobilitātei.

Visas minētās darbības ir jāatbalsta ar pieejamiem un mērķtiecīgiem profesionālās orientācijas pakalpojumiem, sniedzot audzēkņiem ar nesekmības risku papildu atbalstu svarīgākajos pārejas posmos. Turklāt pastāvīgi jāuzrauga PIA audzēkņu nodarbinātības līmenis, jo īpaši to personu nodarbinātība, kuras ir riska grupās, iekļaujot datus par audzēkņu sociāli ekonomisko raksturojumu un pāragras PIA pārtraukšanas līmeni [24].

Jo vairāk profesionālā izglītība un apmācība pārsniegs tikai darba tirgus ietvaru, jo vairāk tā sekmēs vienlīdzību. Profesionālā izglītība un apmācība audzēkņiem var palīdzēt stiprināt gan profesionālo un sociālo identitāti, gan piederības sajūtu konkrētai profesionālai kopienai. Tas veicina sociālo kapitālu, uzticību un integrāciju sabiedrībā. Pamatprasmes aktīvam pilsoniskumam var attīstīt, izmantojot mācību programmas, iesaistošas darba metodes, audzēkņu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā un veidojot partnerību starp PIA sniedzējiem, vietējām pašvaldībām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

SPIA var dot ievērojamu ieguldījumu cīņā pret priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, palielināt vienlīdzību izglītības jomā un veicināt riska grupu augšupejošu sociālo mobilitāti ar šādiem līdzekļiem:

- *sniedzot augstas kvalitātes apmācību, kas vērsta uz individuālām vajadzībām pielāgotām, uz darbu balstītām mācībām;*
- *nodrošinot riska grupām pieejamas iespējas pārejai no PIA uz augstāko izglītību;*
- *izveidojot piemērotas "izsekojamības sistēmas", lai uzraudzītu PIA audzēkņu nodarbinātības līmeni, jo īpaši to audzēkņu nodarbinātību, kuri ir riska grupās.*

Profesionālā tālākizglītība un apmācība ir ļoti piemērota iespēja, lai palielinātu riska grupu līdzdalību darba tirgū, izmantojot:

- *elastīgus un mācību moduļos dalītus individuālos izglītošanās veidus;*
- *uz darbu balstītas mācības, kas vērstas uz pamatprasmju apgūšanu;*
- *profesionālās orientācijas pakalpojumus un iepriekš iegūtās izglītības atzīšanu, jo īpaši migrantiem, lai atvieglotu viņu integrāciju sabiedrībā.*

Lai pilnveidotu pamatprasmes aktīvam pilsoniskumam —

[24] Kā aprakstīts *EQAVET* ieteikuma 5. un 6. rādītājā.

- *jāstiprina partnerības starp PIA sniedzējiem, vietējām kopienām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, vecākiem un audzēkņiem.*

2.4. Inovācija, radošums un uzņēmējdarbība

Kā uzsvērts stratēģijā *Eiropa 2020*, izglītības un apmācības sistēmu mācību programmas ir jāveido, vēršot uzmanību uz radošumu, inovāciju un uzņēmējdarbību. Lai pildītu savu uzdevumu, profesionālajai izglītībai un apmācībai ir jāatspoguļo izmaiņas ekonomikā un sabiedrībā.

Ir vajadzīga tāda **radošumu un inovāciju** veicinoša skatījums, kas ir vērsta uz personām modernizētās, izcilās un augstas kvalitātes PIA sistēmās. PIA sniedzējiem partnerībā ar iestādēm un uzņēmumiem jāveicina radošums un tādas inovāciju rosinošas sistēmas izveide, kas sekmē riska uzņemšanos un eksperimentēšanu.

PIA sniedzējiem būtu jāizmanto mācīšanās, kuras pamatā ir pieredze, un jādod iespēja audzēkņiem veikt neikdienišķu darbu un rīkoties netipiskās situācijās. Šķiet, ka ir nepieciešams veicināt aktīvu mācīšanos gan PIA, kas notiek darba vidē, gan PIA, kas noris mācību iestādē, un dot personām iespēju vadīt un attīstīt savu izglītību, izmantojot arī jaunus, radošus un īpaši pielāgotus IKT rīkus, tostarp e-mācības, lai uzlabotu piekļuvi apmācībai un tās elastību.

Vienlaikus jāveicina izglītība **uzņēmējdarbības** jomā — kas nozīmē pašiniciatīvu, spēju īstenot idejas praksē, radošumu un pašapziņu —, un tā jāpadara pieejama visiem PIA audzēkņiem visās mācību programmās un studiju jomās[25]. Ar tās palīdzību audzēkņiem jāveido izpratne par pašnodarbinātību kā karjeras iespēju un tos jāapmāca savas uzņēmējdarbības uzsākšanai. Zināšanām uzņēmējdarbības jomā ir jākļūst par pierastu skolotāju un pasniedzēju kompetenču sistēmas daļu. Eiropas līmenī jāatbalsta un turpmāk jāattīsta dažādas iniciatīvas, piemēram, tīklu izveide, izmēģinājuma projekts *Erasmus jaunajiem uzņēmējiem*, apmaiņa ar pedagogiem un uzņēmējiem, lai veicinātu uzņēmējdarbību, kā arī laba prakse uzņēmējdarbības izglītības jomā.

PIA var atbalstīt radošumu, inovāciju un audzēkņu uzņēmējdarbību:

- *nodrošinot mācības, kuru pamatā ir pieredze un aktīva līdzdalība, lai veicinātu e-prasmju apguvi, riska uzņemšanās kultūru, iniciatīvu, zinātkāri, patiesu motivāciju un kritisku domāšanu;*
- *iekļaujot zināšanas uzņēmējdarbībā PIA skolotāju un pasniedzēju kompetenču sistēmā.*

2.5. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA PIA JOMĀ

ES politika PIA jomā ir jāiekļauj turpmākā politiskajā dialogā un savstarpējā pieredzes apmaiņas procesā ar starptautisko sabiedrību, ietverot gan trešās valstis, gan attiecīgās starptautiskās organizācijas.

---

[25] *Expert Group Report on Entrepreneurship in VET* (2009) (Ekspertu grupas ziņojums par uzņēmējdarbību PIA jomā).

Var uzsākt strukturētu sadarbību ar kaimiņvalstīm, to turpinot ar paplašināšanās valstīm, izmantojot Eiropas Izglītības fonda (EIF) atbalstu, kas apliecinājis savu pievienoto vērtību PIA mācību programmu un kvalitatīvas mācīšanas metodikas izstrādei šajās valstīs. Eiropas kopīgie atsauces instrumenti un politikas pieejas sniedz nozīmīgu pamatu PIA sistēmu modernizācijai partnervalstīs, ietverot valstis, kuras gatavojas pievienoties ES. Šāda sadarbība var sekmēt starpvalstu sadarbību, reģionu attīstību, uzlabot legālās mobilitātes pārvaldību un apkarot nelegālo migrāciju.

Varētu arī veicināt turpmāku sadarbību ar ESAO, *UNESCO* (īpaši ar *UNEVOC*) un SDO pētniecības darbību jomā un uz faktiem balstītas politikas veidošanā PIA jomā (sadarbība attiecībā uz *PIAAC*).

3. JAUNA EIROPAS SADARBĪBAS PROGRAMMA PIA JOMĀ

Eiropas līmeņa sadarbības atsākšanai PIA jomā 2010. gada beigās jāizriet no ciešas sadarbības starp dalībvalstīm, Komisiju un sociālajiem partneriem. Šajā nolūkā jānosaka prioritātes nākamajiem 10 gadiem, ietverot īstermiņa mērķus, kurus ieinteresētās personas regulāri pārskatīs. Šis paziņojums ir Komisijas devums PIA modernizācijas programmā Eiropas Savienībā un piedāvā politiskus risinājumus, lai atbalstītu stratēģiju *Eiropa 2020*.

Eiropas mēroga sadarbība PIA jomā līdz šim ir bijusi sekmīga, jo īpaši izveidojot vairākus kopīgus ES instrumentus, lai veicinātu caurredzamību un kvalifikāciju pārnesamību. Tomēr stratēģijas *Eiropa 2020* noteiktajā programmā pausts skaidrs aicinājums PIA sistēmu reformas īstenot daudz vērienīgāk. Tāpēc Komisija aicina par PIA atbildīgos ES ministrus un Eiropas sociālos partnerus:

- atbalstīt vērienīgu PIA modernizācijas programmu,
- noteikt konkrētus paredzamos galarezultātus nākamajai desmitgadei un
- cieši apņemties to īstenot saskaņā ar stratēģijas *Eiropa 2020* valsts reformu programmām.

Turpmākie desmit gadi būs rīcības laiks, sākot ar ES kopīgo atsauces instrumentu (EKS, *ECVET*, *Europass* un *EQAVET)* ātru īstenošanu. Dalībvalstīm ir galvenā loma partnerībā ar sociālajiem partneriem un visos līmeņos iesaistot reģionālās un vietējās iestādes, profesionālās izglītības sniedzējus, skolotājus un pasniedzējus, kā arī audzēkņus. Eiropas līmenī pastāvošās speciālistu grupas, piemēram, ģenerāldirektori profesionālās izglītības jomā (*DGVT*) un profesionālās izglītības padomdevēju komiteja (*ACVT*), kā arī attiecīgās ES programmas tiks izmantotas, lai atbalstītu to darbību izstrādi un īstenošanu, par kurām jau panākta vienošanās. Turklāt saskaņā ar stratēģiju *Eiropa 2020* sociālajiem partneriem Eiropas līmenī jāizstrādā savas iniciatīvas, lai atbalstītu PIA pievilcīgumu.

Kopienas instrumentiem ir izšķirīga nozīme, atbalstot gan modernizācijas programmu, gan mobilitāti PIA jomā. Savā 15 gadu pastāvēšanas laikā *Leonardo da Vinci* programma ir atbalstījusi vairāk nekā 600 000 mācību prakses jauniešiem, 110 000 apmaiņas braucienus profesionālās izglītības skolotājiem un pasniedzējiem un 2000 inovatīvus projektus. Turklāt tā arī sniedz nozīmīgu atbalstu caurredzamības instrumentu īstenošanā. *Leonardo da Vinci* programmai arī turpmāk aktīvi jāatbalsta pieejamība, mobilitāte un inovācija PIA jomā mūžizglītības programmā. Būtu lietderīgi arī optimālāk izmantot struktūrfondus, lai varētu

atbalstīt PIA sistēmas modernizāciju un jo īpaši personu līdzdalību profesionālajā tālākizglītībā un apmācībā.

Atsāktā Kopenhāgenas procesa pārvaldībai jābūt saskaņotai ar atklātās koordinācijas metodes sistēmu izglītības un apmācības jomā un jābūt saistītai ar stratēģiju *Eiropa 2020*, ņemot vērā Eiropas Savienības kā globāla mēroga dalībnieces statusu. Uz faktiem balstītas politikas veidošana arī turpmāk tiks atbalstīta, izmantojot pētniecību, *Cedefop* un EIF ekspertu zināšanas un analīzi, kā arī *Eurostat* sniegtos statistikas datus.